

Nobelsamtal med Alice Munro

2013 års Nobelpristagare i litteratur

SVENSKA
AKADEMIEN

Samtal med Alice Munro

Samtalspartner Stefan Åsberg, SVT

Översättning Rose-Marie Nielsen

Jag blev tidigt intresserad av läsning, eftersom man läst en saga av Hans Christian Andersen för mig, *Den lilla sjöjungfrun*. Jag vet inte om ni minns den sagan, men den är förskräckligt sorglig. Den lilla sjöjungfrun blir förälskad i en prins, men hon kan inte gifta sig med honom, eftersom hon är en sjöjungfru, och det är så sorgligt att jag inte kan berätta detaljerna. I alla fall, när jag hade hört den där sagan gick jag ut och vankade runt huset där vi bodde, i tegelhuset, och jag hittade på en saga med ett lyckligt slut, för det tyckte jag att den lilla sjöjungfrun hade rätt till, och jag glömde liksom att jag bara hade ändrat på sagan för egen del, den skulle inte spridas över världen, men jag tyckte att jag hade gjort mitt bästa, för nu skulle den lilla sjöjungfrun få gifta sig med prinsen och leva lycklig i alla sina dagar, vilket hon verkligen var förtjänt av, eftersom hon hade fått göra hemska saker för att vinna prinsens makt och välvilja. Hon hade fått förändra sin kropp och skaffa sig sådana lemmar som vanliga människor har, så att hon skulle kunna gå, och varje steg gjorde fruktansvärt ont. Men det var hon villig att stå ut med för att få sin prins. Därför tyckte jag att hon förtjänade något annat än att dö i havet. Och det bekymrade mig inte särskilt mycket att resten av världen inte hade hört den nya sagan, för när jag väl hade tänkt ut den kändes det som om den var publicerad. Ja, så var det. Det blev ett första försök att skriva.

Och tala om hur du lärde dig att berätta en historia – och skriva ner den?

Jag hittade på berättelser hela tiden. Jag hade lång väg till skolan, och under promenaden brukade jag fundera ut berättelser. Allteftersom jag blev äldre kom berättelserna att handla mer och mer om mig själv, som hjältinna i en eller annan situation, och det gjorde mig ingenting att berättelserna inte genast skulle kunna läsas av världen. Jag tror inte ens jag

tänkte på att andra skulle känna till dem eller läsa dem, det handlade om själva berättelserna, som ofta var sorgliga ur min synvinkel, med den lilla sjojungfruns mod som en bärande tanke, att hon var klok, att hon kunde skapa en bättre värld.

Var det viktigt att berätta ur ett kvinnligt perspektiv?

Jag tänkte inte på att det skulle vara viktigt, men jag har aldrig sett mig som något annat än kvinna, och det fanns många bra skildringar av små flickor och kvinnor. När jag väl kom in i tonåren handlade det mer om männens behov, men när jag var en liten flicka hade jag inte alls någon känsla av underlägsenhet för att jag var kvinna. Och det kan bero på att jag bodde i en del av Ontario där det var kvinnorna som ägnade sig mest åt läsning, som oftast berättade sagor, männen var ute och tog hand om det viktiga arbetet, sagor fanns inte i deras värld. Så jag kände mig ganska hemma.

Hur har den omgivningen inspirerat dig?

Egentligen tror jag inte att jag behövde någon inspiration, jag kände att berättelser är så viktiga i världen, och jag ville fortsätta hitta på berättelser. Det hade inte med andra människor att göra, jag hade inget behov av att tala om det för någon, och det var inte förrän långt senare som jag insåg att det skulle vara intressant att sprida dem i vidare kretsar.

Vad är det som är viktigt för dig när du berättar en historia?

Ja, i början handlade det förstås om lyckliga slut. Men senare började jag läsa sådana böcker som *Svindlande höjder*, och då träffade jag förstås på mycket olyckliga slut, så jag ändrade inställning helt och hållet och gick in för det tragiska, och det kändes rätt.

Hur kan det vara intressant att beskriva kanadensiskt småstadsliv?

Man måste bara vara där. Jag tycker att vilket liv som helst kan vara intressant, vilken plats som helst kan vara intressant. Jag tror inte att jag hade kunnat vara så modig om jag hade bott i en stad och tävlat med andra på det man kan kalla en allmänt högre kulturell nivå. Den utmaningen slapp jag. Jag var den enda jag kände som skrev berättelser, jag talade inte om det

för någon, och åtminstone en tid var jag såvitt jag förstod den enda människa i världen som kunde göra det.

Har du alltid varit så säker på ditt skrivande?

Länge var jag det, men jag blev mycket osäker när jag växte upp och träffade en del andra som skrev. Då insåg jag att det var lite svårare än vad jag hade väntat att skriva. Men jag gav aldrig upp överhuvudtaget, det var bara något jag ägnade mig åt.

När du inleder en berättelse, har du då alltid handlingen klar för dig?

Det har jag, men saker och ting händer medan man skriver, även om jag alltid måste ha en något sånär klar uppfattning om vad berättelsen ska handla om när jag börjar skriva.

Hur uppslukad är du av berättelsen när du väl börjar skriva?

Åh, fullkomligt desperat! Men det förstås, jag såg ju alltid till att mina barn fick sin lunch. Jag var hemmafru, så jag lärde mig att skriva på lediga stunder, och jag tror inte att jag någonsin gav upp skrivandet, även om det fanns tillfällen då jag var mycket nedstämd, eftersom jag började inse att det jag skrev inte var särskilt bra, att jag hade mycket att lära och att det var ett mycket, mycket svårare jobb än jag trott. Men jag slutade inte skriva, jag tror inte att det någonsin hände.

Vad är svårast när du vill berätta en historia?

Jag tror att det är den fasen när man går igenom berättelsen och inser att den inte håller måttet. I början finns ju spänningen, därefter tycker man att det flyter ganska bra, men så går man igenom berättelsen igen, och det är då man verkligen måste sätta igång och jobba med den. Och för mig kändes det alltid rätt att göra så, för det var mitt fel om det inte blev bra, inte textens.

Men om du inte är nöjd, hur går du då till väga för att arbeta om det du skrivit?

Det är ett hårt arbete. Jag försöker hitta ett bättre sätt att framställa berättelsen. Det finns ofta gestalter som man inte gett tillräcklig chans, och då måste man tänka igenom hur man

presenterar dem och göra något helt annat av dem. När jag var yngre hade jag en benägenhet att brodera ut språket, och jag fick börja ta bort mycket av det där. Så man får tänka efter och mer och mer tränga in i det man skrivit, inse att man har lång väg att gå, trots att allt verkade klart när man började.

Hur många noveller har du kastat bort?

Ha, när jag var ung kastade jag allt. Jag har faktiskt ingen aning, men det har inte hänt så ofta under senare år. Då har jag i allmänhet vetat hur jag skulle få berättelserna att leva. Men det förekommer förstås alltid något misstag här och var, och det får man bara glömma.

Ångrar du någonsin att du kastat en novell?

Jag tror inte det, för vid det laget har jag våndats tillräckligt över det jag skrivit och från början känt att det inte skulle fungera. Men det händer som jag sa inte särskilt ofta.

Hur påverkar åldrandet ditt författarskap?

Åh, på ett förutsägbart sätt. Man börjar med att skriva om vackra unga prinsessor, sedan skriver man om hemmafruar och barn och efter det om äldre kvinnor, och det pågår bara, utan att man nödvändigtvis försöker göra något för att förändra det. Synsättet förändras.

Tror du att du har varit viktig för andra kvinnliga författare, du som har varit hemmafru och kunnat kombinera hushållsarbete med skrivandet?

Jag vet faktiskt inte, jag hoppas att det är så. Jag tror att jag tog min tillflykt till kvinnliga författare när jag var ung, och det stärkte mig i högsta grad, men jag kan faktiskt inte säga om jag har varit viktig för andra. Jag vill inte påstå att kvinnor har det lättare, men det är helt okej numera för kvinnor att göra viktiga saker, att inte bara ägna sig åt små tidsfördriv medan alla andra är hemifrån, utan att kunna skriva seriöst, som en man skulle göra.

Vad för påverkan tror du att du har på den som läser dina noveller, särskilt då kvinnor?

Ja, jag vill att mina noveller ska påverka människor, det har ingen betydelse om det är män eller kvinnor eller barn. Jag vill att mina berättelser ska säga något om livet, inte uppskattas för att de är sanningsenliga utan för att det ger någon sorts belöning att läsa dem, och det innebär inte att det måste vara lyckliga slut utan snarare att läsaren blir berörd på ett sätt som gör att hon känner sig annorlunda när hon läst färdigt.

Vem tror du att du är? Vad har det uttrycket betytt för dig?

Ja, jag växte ju upp på landet, tillsammans med människor som i allmänhet hade skotskt eller irländskt ursprung, och det var väldigt viktigt att man inte förhävde sig, inte tyckte att man var smart. Det var en populär bild: ”Åh, du tycker visst att du är smart?” Och för att ägna sig åt något som skrivande var man tvungen att åtminstone ett tag anse sig smart, men jag var bara en udda person.

Var du en tidig feminist?

Jag kände inte till ”feminismen”, men det är klart att jag var feminist, för jag växte faktiskt upp i en del av Kanada där kvinnor hade lättare att skriva än män. De stora och viktiga författarna var ju män, men om man visste att en kvinna skrev noveller var det säkert mindre vanhedrande för henne än om en man skrev noveller. För det var inte något en man ägnade sig åt. Ja, det där var förstås på den tiden då jag var ung, så är det inte alls numera.

Skulle ditt skrivande ha förändrats om du inte hade avbrutit dina universitetsstudier?

Det skulle det mycket väl ha kunnat göra, jag hade kanske blivit mycket mer försiktig och mycket räddare för att bli författare, för när jag väl begrep vad andra hade åstadkommit, tappade jag modet. Jag skulle kanske ha trott att det var för svårt för mig, ett tag i alla fall, men egentligen ville jag så gärna skriva att jag nog ändå skulle ha fortsatt.

Var förmågan att skriva en gåva du fått?

Jag tror inte att mina närmaste skulle ha ansett det, men jag har aldrig sett det som en gåva, för mig har det varit något jag kunde klara, om jag bara ansträngde mig tillräckligt hårt. Så om det var en gåva, var det sannerligen ingen lätt gåva, inte efter *Den lilla sjöjungfrun*.

Har du någonsin tvekat, har du känt att du inte var bra nog?

Ständigt och jämt! Jag har förkastat mer material än vad jag någonsin skickat in eller avslutat, och det pågick minst fram till trettioårsåldern. Men jag försökte ändå lära mig skriva så som jag ville skriva. Så, nej, det var verkligen inte något som kändes lätt.

Vad har din mor betytt för dig?

Åh, mina känslor för min mor var mycket komplicerade, för hon var sjuk, hon hade Parkinsons sjukdom, hon behövde mycket hjälp, och hon hade svårt att tala, folk begrep inte vad hon sa, ändå var hon mycket sällskaplig av sig och ville väldigt gärna delta i sällskapslivet, men det var förstås omöjligt för henne på grund av talproblemen. Jag kände mig generad över henne, jag älskade henne men jag ville på sätt och vis inte kopplas samman med henne, jag ville inte träda fram och säga sådant som hon ville att jag skulle säga till folk, det var svårt. Så känner väl de flesta unga människor när det handlar om personer eller en förälder med svåra problem. Under den tiden i livet vill man inte tyngas av sådant.

Inspirerade hon dig på något sätt?

Det gjorde hon säkert, men inte så att jag märkte det eller förstod. Jag kan inte minnas när jag inte hittade på historier, jag skrev inte ner dem utan berättade, inte för henne utan för andra. Men bara det faktum att hon läste, och min far läste också ... Jag tror att min mor skulle ha varit snällare mot någon som ville bli författare. Det skulle hon ha sett som beundransvärt, men folk omkring mig visste inte att jag ville bli författare, jag lät dem inte få reda på det, för de flesta hade det bara verkat löjligt. Människorna jag kände läste i allmänhet inte, de hade en praktisk syn på livet, och jag var tvungen att dölja mina idéer för folk omkring mig.

Har det varit svårt att berätta en sann historia ur ett kvinnligt perspektiv?

Nej, inte alls, för det är så jag tänker, eftersom jag faktiskt är kvinna, och det har aldrig oroat mig. Det är ju lite speciellt att växa upp som jag gjorde, om det överhuvudtaget var några i min omgivning som läste eller hade en utbildning var det kvinnorna, den som ägnade sig åt sådant var ofta lärare eller något i den stilen, men skrivandets och läsandets värld var långt ifrån stängd för kvinnorna, den var betydligt mer tillgänglig än den var för männen, eftersom männen var bönder eller liknande.

Du växte upp i ett arbetarhem?

Ja.

Och det är också där dina berättelser börjar?

Ja. Jag förstod inte att det var ett arbetarhem, jag såg mig bara omkring där jag befann mig och skrev om det.

Tyckte du om att alltid tvingas skriva under spridda stunder som du fick passa in när du inte tog hand om barnen eller lagade mat?

Ja, jag skrev närhelst jag kunde, och min förste man var väldigt hjälpsam, han ansåg att det var beundransvärt att skriva. Han hade aldrig den inställningen att det var något en kvinna inte kunde klara, som många av de män jag senare träffade hade, han såg det som något han ville att jag skulle göra och stod alltid fast vid det.

I bokhandeln

Först och främst var det väldigt roligt, för vi flyttade hit för att öppna en bokhandel, och alla tyckte det var galenskap och trodde att vi skulle svälta ihjäl, men det gjorde vi inte. Vi arbetade väldigt hårt.

Hur viktig var bokhandeln för er två i början, när alltsammans startade?

Den var vårt levebröd. Vi hade ingenting annat. Vi hade inga andra inkomstkällor. Första dagen vi höll öppet fick vi in 175 dollar. – Och det tyckte vi var mycket. Ja, det var det, för det tog lång tid för oss att komma upp i den summan igen.

Jag brukade sitta bakom disken och ta fram böcker åt folk och sköta allt det man gör i en bokhandel, för det mesta utan hjälp, och folk kom in och pratade mycket om böcker. Det var i högsta grad en plats där man samlades, man köpte inte något i första hand. Särskilt på kvällarna, då jag satt här ensam, kom det in folk för att prata. Men det var väldigt roligt, jag trivdes med det. Fram till dess hade jag varit hemmafru, jag var hemma jämt, jag var visserligen författare också, men det här var ett underbart sätt att komma ut i världen. Jag tror inte att vi tjänade särskilt mycket, kanske pratade jag för mycket med människor istället för att få dem att köpa, men det var en fantastisk tid i mitt liv.

Kund i bokhandeln: *Era böcker påminner mig om hemma. – Jo, jag bor söder om Amsterdam. Tack så mycket, adjö.*

Tänka sig! Ja, jag älskar att någon bara kommer fram på det där sättet, när det inte bara handlar om att få en autograf utan också om att berätta varför.

[Under Nobelprogrammet den 7 december i Börssalen lästes här ett utdrag ur novellen *Carried Away* av skådespelaren Pernilla August. Se sidan 11]

Samtalet fortsätter

Vill du att unga kvinnor ska inspireras av dina böcker och känna lust att skriva själva?

De får känna vad de vill så länge de har lust att läsa böckerna. Jag vill att människor ska ha stor glädje av att läsa snarare än att känna inspiration. Det är det jag vill. Jag vill att man ska tycka om att läsa mina böcker och känna att de på något sätt har en koppling till ens eget liv. Det jag huvudsakligen menar är väl att jag inte är någon politisk person.

Är du en kulturell person?

Jag är väl det. Jag är inte säker på vad det innebär, men jag tror att jag är det.

Du verkar ha ett enkelt sätt att se på tillvaron?

Har jag? Jo, kanske det.

Ja, jag läste någonstans att du vill förklara saker och ting på ett enkelt sätt.

Ja, det vill jag. Men jag tror inte att det handlar om att förenkla, det är bara så jag skriver. Jag tror att det är naturligt för mig att skriva på ett enkelt sätt.

Har du någonsin hamnat i perioder då du inte har kunnat skriva?

Ja, det har jag. Jo, jag slutade skriva, när var det, för kanske ett år sen, men det var ett beslut jag tog, det var inte det att jag ville skriva men inte kunde, jag bestämde mig för att jag ville vara som resten av världen. För när man skriver gör man något som andra inte känner till, och man kan egentligen inte tala om det, man letar sig hela tiden fram i denna hemliga värld, och så gör man andra saker i den vanliga världen. Och jag börjar på sätt och vis tröttna på det, jag har ju gjort det hela livet, verkligen hela livet. Och om jag träffat på andra författare som på sätt och vis skrivit mer akademiskt, har jag blivit lite nervös, för jag har alltid vetat att jag inte kan skriva på det viset. Jag har inte haft den gåvan.

Det handlar väl om ett annat sätt att berätta?

Ja, och jag har aldrig medvetet inriktat mig på att skriva i enlighet med någon sorts idé, det är klart att jag har varit medveten, men jag har skrivit på ett sätt som har känts rätt och bra för mig själv.

Har du någonsin föreställt dig att du skulle kunna få Nobelpriset i litteratur?

Åh, nej, nej! Jag är ju kvinna. Men det finns kvinnor som har fått det, det vet jag. Jag är bara hänförd över äran, jag är så glad, men jag har aldrig tänkt på det sättet, för de flesta författare

tenderar nog att underskatta sina verk. Och man går ju inte omkring och säger till sina vänner att jag kommer säkert att få Nobelpriset. Det är väl inte särskilt vanligt!

Går du någonsin tillbaka nuförtiden och läser några av dina gamla böcker?

Nej! Nej! Jag är rädd för det! Nej, för då skulle jag säkerligen känna en stark lust att ge mig in och ändra lite här och var. Det har jag till och med gjort i en del exemplar av böckerna när jag tagit ut dem ur hyllan, men så inser jag förstås att det inte är någon mening med att ändra i dem, för det ändras inte i alla de exemplar som finns ute.

Är det något särskilt du vill säga till Akademien i Stockholm?

Åh, jag vill säga att jag är så tacksam för denna stora ära, att ingenting, ingenting i världen hade kunnat göra mig så lycklig som det här. Tack!

B R E V

I matsalen på Commercial Hotel öppnade Louisa brevet som kommit från Europa samma dag. Hon åt stek och potatis, det vanliga, och drack ett glas vin. Det satt några handelsresande i salen, förutom tandläkaren som var änkling och åt där varje kväll. I början hade han visat intresse för henne men sedan sagt att han aldrig förut sett en kvinna röra vin eller sprit.

”Det är för hälsans skull”, sa Louisa allvarsamt.

De vita borddukarna byttes en gång i veckan, och under tiden skyddades de av vaxdukstabletter. Vaxdukstabletterna, avtorkade med kökstrasa, spred om vintern en lukt där i matsalen, blandad med koloset från kaminen, köttsås, potatis och lök – en lukt som inte kändes obehaglig för den som kom hungrig in från kylan. På varje bord fanns ett litet flaskställ med ett krus för brunsås, ett krus för tomatsås och en burk med pepparrot.

Brevet var adresserat till ”Bibliotekarien, Carstairs bibliotek, Carstairs, Ontario”. Det var daterat sex veckor tidigare – 4 januari, 1917.

Kanske blir ni förvånad att höra av en person som ni inte känner och som inte minns vad ni heter. Jag hoppas att ni fortfarande är kvar som bibliotekarie, även om det har gått tillräckligt lång tid för att ni skulle ha kunnat flytta vidare.

Det är ingenting särskilt allvarligt som fått mig att hamna här på Sjukhus. Jag ser mycket värre saker omkring mig och håller tankarna borta genom att fantisera om saker och ting och till exempel undra om ni är kvar där på biblioteket. Om ni är den jag menar är ni ungefär av medellängd eller kanske något under, och ni har ljusbrunt hår. Ni kom dit några månader innan det var dags för mig att ta värvning, och ni efterträdde miss Tamblyn, som hade arbetat där alltsen jag började låna böcker vid nio eller tio års ålder. På hennes tid var det ganska rörigt bland böckerna, och eftersom hon var en riktig drake vågade man nästan livet om man bad om minsta hjälp. När ni sen tog över blev det helt annorlunda, allt ordnades i avdelningar för skönlitteratur och facklitteratur och historia och resor, och tidskrifterna lades prydligt fram så snart de kommit och fick inte ligga och mögla tills allt som stod i dem blivit inaktuellt. Jag var tacksam men visste inte riktigt hur jag skulle uttrycka min tacksamhet. Dessutom undrade jag hur ni hade hamnat där, ni var ju en bildad person.

Jag heter Jack Agnew och mitt kort ligger i lådan. Den sista boken jag lånade var mycket bra – H.G. Wells, Människlighet i vardande. Jag gick i skola till andra klass på High School, sen började jag på Douds, som många gjorde. Jag tog inte värvning direkt när jag blev arton, så tro inte att jag är särskilt modig. Jag är en person som alltid har egna idéer. Min enda släkting i Carstairs eller någonstans överhuvudtaget är min far, Patrick Agnew. Han jobbar för Douds, inte på fabriken utan hemma hos dem, där han sköter trädgården. Han är till och med mer ensamvarg än jag och ger sig ut på landet och fiskar så fort han hinner. Jag skriver brev till honom ibland men jag tvivlar på att han läser dem.

Efter middagen gick Louisa upp till damsalongen på andra våningen och satte sig vid skrivbordet för att svara.

Det gläder mig att höra att ni uppskattade det jag gjorde på biblioteket, fastän det bara rörde sig om vanlig organisation, ingenting särskilt.

Ni vill säkert gärna höra nyheter hemifrån, men jag är inte rätt person för det, eftersom jag är utböling här. Jag pratar förstås med folk på biblioteket och på hotellet. De handelsresande som bor på hotellet är mest intresserade av hur affärerna går (det går galant, om man kan hitta äkta vara), de diskuterar sjukdomar en del och talar mycket om Kriget. Det sprids

massor av rykten och åsikter som ni säkert skulle skratta åt eller rentav bli förargad över. Jag bryr mig inte om att återge dem, för jag är säker på att breven censureras och att man i så fall skulle riva sönder mitt.

Ni frågar hur jag hamnade här. Det är en intressant historia. Mina föräldrar är båda döda. Min far var anställd på Eaton's i Toronto, på möbelavdelningen, och efter hans död började också min mor där, på underkläder. Självt arbetade jag ett tag på bokavdelningen. Kanske man kan säga att Eaton's var vårt Douds. Jag tog examen på Jarvis Collegiate. Jag hade en sjukdom som gjorde att jag fick vistas länge på sjukhus, men nu är jag återställd. Jag hade mycket tid att läsa, och mina favoritförfattare är Tomas Hardy – som anklagas för att vara dystert men som jag tycker skriver mycket verklighetstroget – och Willa Cather. Jag råkade bara befinna mig i den här stan när jag hörde att bibliotekarien hade dött, och då tänkte jag att det kanske var ett jobb för mig.

Det var bra att ert brev nådde mig idag, eftersom jag just ska slussas vidare och inte vet om brevet hade blivit eftersänt dit jag kommer. Jag är glad att ni inte tyckte att mitt brev var alltför dåraktigt.

Om ni råkar stöta på min far eller någon jag känner behöver ni inte nämna att vi brevväxlar. Det har ingen med att göra, och jag vet att det finns många personer som skulle göra narr av mig för att jag skriver till bibliotekarien, så som de gjorde redan när jag började gå på biblioteket, och varför skulle jag ge dem det nöjet?

Jag är glad över att slippa härifrån. Jag har haft bättre tur än en del personer jag ser som aldrig mer kommer att kunna gå eller få synen tillbaka utan måste gömma sig undan världen.

Ni undrade var jag bodde i Carstairs. Ja, det var inte någon plats jag kunde vara stolt över. Om ni vet var Vinegar Hill ligger och om ni svänger in på Flowers Road är det sista huset på höger sida, en gång i tiden gulmålat. Min far odlar potatis, åtminstone gjorde han det förr. Jag brukade ta potatisen med i kärran in till stan, och för varje lass jag sålde fick jag behålla en slant.

Ni nämner favoritförfattare. En gång i tiden tyckte jag om Zane Grey, men jag slutade så småningom att läsa skönlitteratur och började med historiska skildringar och reseberättelser. Ibland läser jag böcker som är lite för avancerade för mig, men jag får faktiskt ut en del av dem ändå. H.G. Wells, som jag nämnde, är en av dem, liksom Robert Ingersoll som skriver om religion. De har gett mig mycket att tänka på. Om ni har en dragning åt det religiösa hållet hoppas jag att jag inte har förargat er.

En dag kom jag till Biblioteket, det var en lördagseftermiddag och ni hade just låst upp och höll på att tända lamporna, för det var mörkt och regnigt ute. Ni hade varken hatt eller paraply när ni överraskades av regnet, och ni hade blivit våt i håret, så ni lossade hårnålarna och släppte ner håret. Är det alltför närgånget att fråga om ni fortfarande har långt hår eller om ni har klippt er? Ni gick bort till elementet den gången och skakade håret så att vattnet fräste som flott i en stekpanna. Jag satt och läste om Kriget i London Illustrated News. Vi log mot varandra. (När jag skrev det där menade jag förstås inte att ni var flottig i håret!)

Jag har inte klippt mig, även om jag har funderat på det. Jag vet inte om det är fåfänga eller lättja som hindrar mig.

Jag är inte särskilt religiös.

Jag gick uppför Vinegar Hill och hittade ert hus. Potatisen ser frisk och fin ut. En schäferhund skällde på mig, var det er?

Det har blivit varmare ute. Floden har svämmat över, något som inträffar varje vår, tycks det mig. Det har läckt in i hotellets källare och dricksvattnet har på något sätt blivit förorenat, så därför får vi gratis öl eller ingefärsdricka. Men bara om vi är stamgäster. Ni kan föreställa er att det skämtas en del.

Jag måste fråga om det är något jag skulle kunna skicka till er.

Jag behöver ingenting särskilt. Jag får tobak och andra saker som damerna i Carstairs samlar in åt oss. Jag skulle gärna vilja läsa något av de författare ni nämner men jag tvivlar på att jag skulle få chansen just nu.

Häromdan var det en soldat här som dog av hjärtslag. Det var den stora nyheten. Har ni hört talas om soldaten som dog av hjärtslag? Alla pratade om det. Man skrattade, vilket verkar hårdhärtat, men det var ju bara så underligt. Det gick inte ens hett till här då, så det var väl knappast rädsla som fick soldaten att dö. (Han satt faktiskt och skrev ett brev när det hände – kanske måste jag vara försiktig.) Många har dött före och efter honom, de har blivit skjutna eller sprängts i bitar, men det är honom man talar om, soldaten som dog av hjärtslag. Alla tycker det var synd att han skulle resa så långt och att armén skulle få en massa utgifter alldeles i onödan.

Sommaren har varit så torr att bevattningsbilen tvingats köra dagligen utmed gatorna för att få dammet att lägga sig. Barnen älskar att dansa bakom bilen. Vi har också fått ett nytt inslag här i stan – en vagn med en liten klocka som rullar runt och säljer glass, och barnen är förstås överförtjusta. Vagnen körs av mannen som en gång råkade ut för en olyckshändelse i fabriken – ni vet vem jag menar, även om jag inte minns hans namn. Han har förlorat halva armen. I andra våningen på hotellet har det varit stekhet, och jag har tagit långa promenader till efter midnatt. Många andra har också gjort det, ibland i pyjamas. Man har känt sig som i en dröm. Floden är inte helt uttorkad, det har gått att ro på den, och det gjorde också metodistpastorn en söndag i augusti. Han höll en utomhusgudstjänst och bad om regn. Men båten läckte lite, och det rann in vatten så att han blev våt om fötterna. Till slut sjönk båten, och där stod han i vattnet som inte ens nådde honom till midjan. Var det slumpen eller ett elakt spratt? Man pratade om att han blev bönhörd, fast från fel håll.

Jag går ofta förbi Douds hus på mina promenader. Er far håller gräsmattorna och häckarna i fint skick. Jag tycker om huset, så ursprungligt och luftigt. Men inte ens där har man tydligen fått någon svalka, för jag hörde mamman och den lilla flickan prata med varandra sent på kvällen, som om de satt ute på gräsmattan.

Fastän jag sa att jag inte har behov av något särskilt, är det en sak jag gärna skulle vilja ha. Det är ett fotografi av er. Jag hoppas att det inte är för mycket begärt att be om det. Ni har kanske en fästman eller en vän som ni också skriver till här vid fronten. Ni är lite finare än andra och det skulle inte förvåna mig om någon officer har friat till er. Och nu när jag har bett er kan jag inte ta tillbaka frågan utan det kommer an på er att tycka vad ni vill om mig.

Louisa var tjugofem år gammal och hade en gång varit förälskad, i en läkare hon känt på sanatoriet. Hennes kärlek blev så småningom besvarad men det kostade doktorn hans jobb. Hon hade funderat lite på om han blivit tillsagd att lämna sanatoriet eller om han gett sig av på eget bevåg, rädd för att komma ut på alltför djupt vatten. Han var gift, han hade barn. Också den gången hade brev spelat en viktig roll. Sedan han gett sig av hade de brevväxlat. Också ett par gånger efter det att hon blivit utskrivna. Då bad hon honom låta bli att skriva, och han gjorde henne till viljes. Men när breven inte längre kom fick oron henne att fly Toronto och ta jobb som handelsresande. Då behövde hon bara bli besviken en gång i veckan, när hon kom hem igen på fredag eller lördag kväll. Hennes sista brev hade varit bestämt och stoiskt, och hon betraktade sig lite som en hjältinna i en kärlekstragedi då hon for omkring på landsbygden och släpade sina varuväskor upp- och nedför trapporna på små hotell och pratade om modet i Paris, gjorde reklam för sina förtrollande hattar och drack sitt ensliga glas vin. Men om hon hade haft någon att tala med, skulle hon ha skrattat åt det där. Hon skulle ha sagt

att hon såg kärleken som ett hokuspokus, som en illusion. Bara tanken fick henne fortfarande att lägga locket på, nerverna dallrade, förnuftet sviktade, hon fylldes av vanmakt.

Hon gick och fotograferade sig. Hon visste hur hon helst ville ta sig ut. Hon hade velat bära en enkel vit blus med rynkad ringning och öppen i halsen. Hon ägde ingen sådan blus och hade faktiskt bara sett en på bild. Och hon skulle ha velat släppa ner håret. Eller om det måste var uppsatt kamma det lite slarvigt och vira om knuten med pärlor.

Istället tog hon sin blå sidenblus och satte upp håret som vanligt. Hon tyckte att fotot fick henne att se ganska blek och glåmig ut. Hon verkade allvarligare och dystrare än hon tänkt. Hon skickade fotot i alla fall.

Jag är inte förlovad och jag har ingen vän. Jag har varit kär en gång men det tvingades ta slut. Jag var ledsen då, men jag visste att jag måste klara det, och nu tror jag att det var bäst så.

Hon hade förstås ansträngt sig att minnas honom. Hon kunde inte komma ihåg att hon hade skakat ut håret, som han sagt att hon gjort, eller att hon lett mot någon ung man när regndropparna föll på elementet. Han kunde lika gärna ha drömt det där, och kanske hade han gjort det.

Hon hade börjat följa krigshändelserna mer detaljerat än vad hon gjort tidigare. Hon försökte inte längre ignorera dem. Hon gick utmed gatan med en känsla av att tankarna var fyllda av samma upphetsande och plågsamma nyheter som alla andras. Saint-Quentin, Arras, Montdidier, Amiens, och så pågick det ett slag vid Somme, en plats hon tyckte sig ha hört talas om förut. På sitt skrivbord bredde hon ut kartorna över kriget som slogs upp dubbelsidigt i tidningarna. Hon såg färgade linjer över tyskarnas uppmarsch mot floden Maine, amerikanernas första framstöt i Château-Thierry. Hon betraktade fotografens bruna bilder av en häst som stegrade sig under ett luftanfall, av några soldater i Östafrika, i färd med att dricka mjölken ur kokosnötter, och av en rad tyska fångar, dystra och nedstämnda, med bandage om huvudet eller skadade lemmar. Nu kände hon precis som alla andra en ständig rädsla, ett obehag och samtidigt en vanemässig spänning. Man kunde höja blicken och stanna upp i nuet, ana hur världen splittrades bortom murarna.

Jag är glad att ni inte har någon fästman, även om det är själviskt av mig. Jag tror inte att ni och jag någonsin kommer att träffas igen. Jag säger det inte för att jag haft en dröm om vad som ska komma att hända eller för att jag är en dyster människa som alltid målar ut det värsta. Det tycks mig bara sannolikt att vi aldrig mer ska mötas, även om jag inte grubblar över det och varje dag gör mitt bästa för att hålla mig vid liv. Jag vill inte heller oroa er eller vädja om er sympati utan bara förklara hur tanken på att aldrig mer återse Carstairs får mig att känna att jag kan säga vad jag vill. Det är ungefär som att ligga sjuk i feber. Därför tänker jag tala om att jag älskar er. Jag ser er stå på en pall i biblioteket, där ni sträcker er upp för att ställa undan en bok och jag lägger mina händer om er midja och lyfter ner er. Så vänder ni er om i min famn, som om vi vore överens om allting.

Varje tisdagseftermiddag träffades damerna och flickorna på Röda Korset inne i kommunens lokaler, som låg i samma byggnad som biblioteket. När biblioteket blev tomt en liten stund gick Louisa ner genom hallen och in i salen som var full av kvinnor. Hon hade bestämt sig för att sticka en halsduk. På sanatoriet hade hon lärt sig rätstickning, men hon hade aldrig fått klart för sig hur man lade upp eller maskade av.

De äldre kvinnorna var alla upptagna med att packa lådor eller klippa till och vika bandage av tjockt bomullstyg som låg utbredd på borden. Flera av flickorna nära ingången satt och åt bullar och drack te. En av dem höll i en garnhärva och en annan nystade upp garnet.

Louisa talade om sitt ärende.

”Så vad vill du sticka då?” sa en av flickorna som fortfarande hade en bit bulle i munnen.

Louisa svarade: en halsduk. Åt en soldat.

”Åh, då vill du säkert ha äkta ull”, sa en annan, lite artigare, och hoppade ner från bordet.

Hon kom tillbaka med några härvor brunt yllegarn och fiskade upp ett par lediga stickor ur sin väska och sa att Louisa kunde få dem.

”Jag ska bara hjälpa dig att komma igång”, sa hon. ”Den måste väl hålla militära mått.”

Ett par andra flickor samlades omkring dem och retade den första flickan, som hette Corrie. De sa att hon bara gjorde fel.

”Åh, gör jag?” sa Corrie. ”Vad skulle ni säga om att få en sticka i ögat? Är det till en vän?” frågade hon ivrigt Louisa. ”En soldat vid fronten?”

”Ja”, sa Louisa. Naturligtvis tyckte de att hon var en gammal nucka, de skulle säkert skratta åt henne eller tycka synd om henne, beroende på vilket intryck de ville ge, vänligt eller fräckt.

”Sticka en riktigt varm och skön halsduk”, sa flickan som just ätit upp sin bulle. ”En halsduk som håller honom varm!”

En av flickorna i gruppen var Grace Horne. Det var en blyg men bestämd flicka, nitton år gammal, med brett ansikte, tunna läppar som hon ofta knep ihop, brunt hår med rak lugg och en mogen, tilldragande figur. Hon hade förlovat sig med Jack Agnew innan han for till Europa, men de hade kommit överens om att hålla det hemligt.

Samtalspartner/Interviewer: Stefan Åsberg.

Översättning/Translation: Rose-Marie Nielsen.

Produktion: UR och SVT/Production: Swedish Educational Broadcasting Company and Swedish Television.

Inspelat den 12 och 13 november 2013 i Kanada/Recorded November 12 and 13, 2013, in Canada.

©Svenska Akademien, UR och SVT/©Swedish Academy, Swedish Educational Broadcasting Company and Swedish Television.

Utdrag ur novellen "Carried away" tryckt med tillstånd av Alice Munro samt Alfred A. Knopf (USA), McClelland & Stewart (Canada) och Chatto & Windus (UK). Översatt till svenska med tillstånd av Alice Munro via Lennart Sane Agency AB./Excerpt from the short story "Carried Away" reprinted by permission of Alice Munro and Alfred A. Knopf (USA), McClelland & Stewart (Canada), and Chatto & Windus (UK). Translated to Swedish by permission of Alice Munro via Lennart Sane Agency AB.

Samtalstexten får från och med den 7 december 2013, 17.30 (svensk tid) användas för tidningpublicering på alla språk. Novellutdraget får användas endast med tillstånd från förlagen./The interview text may, after December 7, 2013, 5:30 pm (CET), be reprinted for newspaper publication in any language. Any reprint or other use of the short story excerpt is subject to permission by the publishers.

Svenska Akademien har sina lokaler i Börshuset, som ligger vid Stortorget i Gamla stan i Stockholm. Byggnaden uppfördes under åren 1767–78 av Erik Palmstedt. Den nedre våningen var avsedd för Stockholmsbörsen och övervåningen för Stockholms borgerskap. Från 1860-talet tjänstgjorde Börssalen som stadsfullmäktiges sessionssal.

Akademien har alltid firat sin högtidsdag i Börssalen, men i övrigt har man tidvis varit husvill. Först 1914 blev lokalfrågan löst. Man fick då genom en donation möjlighet att för all framtid förvärva nyttjanderätten till Börshusets övervåning inklusive Börssalen samt vinden. Definitivt flyttade man in först 1921, då Stockholms nya stadshus stod färdigt.